

EL PAPER ESGROGUEÏT REVIU A LA PANTALLA

LA DIGITALITZACIÓ DE LA PREMSA HISTÒRICA

>> A través d'aquesta pàgina web, l'usuari pot cercar des de la capçalera a la paraula clau que sigui del seu interès.

La impremta de Gutenberg no suposà ni la fi del món ni la del llibre, malgrat els temors del llibreter parisenc citat per Victor Hugo a *Nostra Senyora de París*. Lluny del que en aquell moment es podia pensar, la impremta va permetre estendre a un públic molt més ampli el comerç de notícies, que, de manuscrites, passaren a ser impreses. Cinc segles més tard, els canvis tecnològics estan qüestionant la pervivència de la premsa tal com l'hem conegut fins ara, però alhora estan aportant solucions tant per a la seva conservació com per al seu accés a través de la xarxa.

La conversió al suport analògic de les publicacions històriques ha suposat una revolució per als investigadors. És la gran aposta de les hemeroteques per assegurar-ne un bon estat de conservació i permetre'n l'accés al gran públic a través de la xarxa.

ANNA TEIXIDOR > TEXT

MARC FARO > FOTOS

La conversió del suport analògic (paper) de la premsa històrica a un suport digital (bit) és un tren al qual estan pujant la major part de biblioteques, arxius i entitats públiques i privades. El canvi de format ofereix als investigadors reduir el temps de les seves recerques i als curiosos conèixer amb facilitat quina va ser la notícia de portada del dia del seu naixement o, fins i tot, trobar referències sobre els seus avantpassats. Aquesta tecnologia permet, a partir d'un cercador de paraules clau, localitzar tots aquells articles on apareixen els termes que ens interessin. La demarcació de Girona ha estat una de les pioneres en la digitalització de premsa, a través tant de les iniciatives individuals de diverses hemeroteques locals com dels

Digitalitzar és car, i no ha estat fàcil trobar finançament. En la major part dels casos, han estat els ajuntaments els qui n'han assumit el cost

organismes que han impulsat projectes propis i no sempre coordinats entre si (el Ministeri de Cultura, la Biblioteca de Catalunya i la Subdirecció General d'Arxius i Gestió Documental de la Generalitat de Catalunya). Així mateix algunes publicacions com *Revista de Girona* permeten consultar la seva col·lecció completa.

Capdavanters a Catalunya

Des del primer periòdic conegut de les comarques gironines, el *Caxón de Sastre Catalán* (1761), editat simultàniament a Figueras i a Barcelona, la tradició de premsa històrica a la demarcació de Girona és una de les més antigues i consolidades de Catalunya. Per això, no és estrany que hagi estat aquí també on els responsables de les hemeroteques històriques han encapçalat el procés de digitalització dels seus fons.

L'Arxiu Municipal de Girona (AMG) és un dels organismes capdavanters a Catalunya en el procés de digitalització de la premsa històrica. Des de l'any

>> L'AMG ofereix als seus usuaris 1.195.913 pàgines que formen part de la seva hemeroteca local.

2000 desplega un programa la primera fase del qual va culminar l'any 2006 amb una hemeroteca en línia que actualment inclou 1.195.913 pàgines de premsa del període 1808-1989. El seu director, Joan Boadas, assegura que és una de les fonts més consultades i que, atesa la fragilitat i la mala qualitat del suport paper, s'optà per «una política de digitalització adreçada, en primera instància, a garantir la perdurabilitat d'aquesta documentació: la seva consulta a la sala d'investigadors es podia fer a partir dels ordinadors allí instal·lats i s'evitava la manipulació dels originals». Els avenços tecnològics i el desenvolupament de la xarxa, la possibilitat d'aplicar a aquesta documentació un programari de reconeixement òptic de caràcters i els convenis de col·laboració amb les empreses editores i titulars d'algunes de les capçaleres més importants de la ciutat van permetre, amb posterioritat, crear un gran portal d'informació amb cabuda per als mitjans de comunicació local actu-

als (*Diari de Girona, El Punt, Televisió de Girona, Ràdio Girona*) i històrics.

Digitalitzar és car, i no ha estat fàcil trobar finançament. En la major part dels casos, han estat els ajuntaments els qui n'han assumit el cost i, molt puntualment, han tingut el suport de la Diputació de Girona. Aquest seria el cas de la Biblioteca Carles Fages de Climent de Figueres, que va començar a digitalitzar el seu fons l'any 2000 i que aquest estiu, a més, l'ha fet accessible a través de la xarxa.

En definitiva, es tracta d'actuacions atomitzades que han depès de l'inte-

rès individual de cada institució i que s'han valgut majoritàriament de finançament propi per preservar les valuoses hemeroteques locals, tan útils per documentar la història.

La Biblioteca Virtual de Premsa Històrica

La Biblioteca Pública de Girona (BPG) va ser una de les primeres que es va afegir l'any 2001 al projecte de la Biblioteca Virtual de Premsa Històrica (consultable per Internet des de 2003), coordinat per la Subdirecció General de Coordinació Bibliotecària del Ministeri de Cultura i dirigit, sobretot, a digitalitzar l'important fons de premsa històrica, però també altra documentació d'origen patrimonial. Es tracta d'un dels principals projectes que s'ha dut a terme en aquest sentit des de l'inici d'aquesta dècada a l'Estat espanyol, amb un pes considerable en l'àmbit internacional, pel seu volum i per les seves funcionalitats. L'aportació que hi ha fet la BPG és molt rellevant, tant en

A la Biblioteca Virtual de la BPG s'hi poden consultar 246 capçaleres gironines, que sumen en total 375.000 pàgines

>> *Tecnodoc.com és una de les empreses que està duent a terme la digitalització d'una part de la premsa de la demarcació.*

nombre de capçaleres com en volum de pàgines digitalitzades procedents del seu fons. Actualment, s'hi poden consultar 246 capçaleres gironines, que suposen 375.000 pàgines, una xifra ben significativa si tenim en compte que a tot l'Estat espanyol s'han digitalitzat a través d'aquest projecte 2.000 publicacions. La seva directora, Teresa García, assenyala: «L'important fons de premsa de què disposem –més de 3.577 capçaleres– ens va fer decidir ràpidament per aquesta opció, que ens assegurava la preservació d'un suport tan fràgil com el paper i ens garantia l'accés lliure i gratuït a través de la xarxa». Així mateix, la BPG té digitalitzades unes altres cinc capçaleres (*El Autonomista, El Pirineo,*

Diari de Girona, Los Sitios i Nou Diari), que sumen un volum de 317.700 pàgines digitalitzades, consultables en els ordinadors disposats a la sala d'investigadors de la biblioteca.

Iniciatives complementàries en un espai comú

Un dels principals esculls amb què ha topat el procés de digitalització de la premsa fins ara han estat les actuacions disperses geogràficament i sense un criteri comú, amb el consegüent risc de

Un dels principals esculls amb què ha topat el procés de digitalització de la premsa fins ara han estat les actuacions disperses geogràficament i sense un criteri comú

duplicar esforços i despeses sense necessitat. Els centres consultats asseguren que abans de digitalitzar cada publicació han intentat localitzar-ne la major part de números possibles i contrastar els seus fons amb els d'altres centres. Per exemple, la BPG i l'AMG han intercanviat premsa digitalitzada per evitar, precisament, una possible duplicació d'esforços. Un altre exemple significatiu és el de l'Arxiu Municipal de Palafrugell, que, tal com explica la seva directora, M. Concepció Saurí, ha intentat completar acuradament les seves col·leccions abans de la digitalització recorrent a altres col·leccions públiques i també privades. Tot i aquesta voluntat de treball rigorós, segons el cap del Servei de Coordinació General d'Arxius, Enric Cobo, «no s'havia definit un pla concret sobre la preservació del patrimoni, sinó que es realitzaven actuacions sobre el patrimoni de forma individual i sense la perspectiva d'una xarxa patrimonial amb una visió de globalitat i integritat».

Per minimitzar al màxim les actuacions disperses al llarg del territori, la Biblioteca de Catalunya (BC) i la Subdirecció General d'Arxius i Gestió Documental (SGAIGD) han impulsat al seu torn plans de digitalització. L'any 1999, l'hemeroteca de la BC va començar un exhaustiu treball de camp per concretar quines biblioteques, arxius i entitats públiques o privades conservaven col·leccions de premsa, especialment catalana, i de quins períodes històrics. La cap de l'hemeroteca, M. del Tura Molas, explica que «al mateix temps es va comprovar si cadascun d'aquests centres tenien algun pla de microfilmació o de digitalització amb l'objectiu d'elaborar un inventari de publicacions periòdiques, majoritàriament catalanes, que s'haguessin microfilmats o digitalitzats a Catalunya».

L'inventari es va fer públic a través del web de la BC l'any 2000, i s'ha anat actualitzant fins a contenir enguany més de 2.500 registres. Segons Molas, aquesta base de dades «ha permès identificar el creixement de les col·leccions catalanes digitalitzades dipositades arreu del territori, que en aquests moments són més de 1.600». Amb aquesta voluntat de difusió i de preservació, la BC manté també des del 2005

un portal cooperatiu anomenat ARCA (Arxiu de Revistes Catalanes Antiques) que facilita l'accés unificat i obert a les publicacions periòdiques digitalitzades, preferentment completes i ja tancades, que han estat representatives dins de la cultura i la societat catalanes, siguin d'àmbit local, nacional o internacional. La seva responsable assenyala que el portal permet «incrementar la visibilitat de les col·leccions de les institucions participants» i «contribueix a la recuperació i a la contemplació virtual d'aquestes i a garantir la preservació del patrimoni hemerogràfic».

Per la seva banda, la Subdirecció General d'Arxius i Gestió Documental (SGAiGD) ha promogut el projecte Bruniquer, un ambiciós pla de preservació del patrimoni documental –no només de premsa– de Catalunya. L'objectiu d'aquesta iniciativa no és només conservar sinó, com assegura Cobo, «preservar per difondre». De Bruniquer n'ha sorgit, per exemple, el portal Arxius en Línia, que permet fer cerques unificades del conjunt de documentació de l'Arxiu Nacional de Catalunya i la Xarxa d'Arxius Comarcals en un únic cercador web que disposa

>> **La revista cultural Gerunda és una de les publicacions de la BPG que es pot consultar a través del web de la Biblioteca Virtual de la Premsa Històrica.**

de 495.665 imatges consultables en línia des del novembre de 2009. També dona la possibilitat d'accedir a la premsa digitalitzada no només a partir de descriptors bàsics i metadades, sinó aprofitant la recuperació directa de la informació a través d'OCR (reconeixement òptic de caràcters). L'Arxiu Comarcal del Ripollès fou un dels pioners en aquesta tasca: l'any 2004 va començar el procés de digitalització amb 49 capçaleres que l'any següent ja eren accessibles a través de la xarxa.

Eureca, projecte de futur

El Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació està treballant en un cercador d'Internet que permeti accedir a la informació continguda en els dipòsits o col·leccions digitals de Catalunya. La idea és aglutinar diferents bases de dades, entorns i altres sistemes d'informació per tal que l'usuari pugui trobar ràpidament la informació a través d'un portal de nivell superior que remeti a cada entorn més específic. Aquest metabuscador, batejat amb el nom d'Eureca, hauria de ser per a investigadors i curiosos una eina on l'important ja no sigui saber on estan ubicades les col·leccions sinó trencar definitivament les limitacions físiques i poder localitzar-les tan completes com sigui possible mitjançant un clic. De moment, la consulta dels cercadors que hem referenciat ha estat un èxit. Per exemple, l'Arxiu Municipal de Lloret de Mar ha doblat gairebé el nombre d'usuaris entre el 2008 i el 2009: de 278 ha passat a 458. L'AMG, per la seva banda, l'any 2007 va tenir 8.080 usuaris, l'any 2008 va arribar als 12.104 i l'any passat va superar els 14.000. Una mostra ben clara que el temps ha donat la raó a aquell llibreter parisenc citat per Victor Hugo: potser estem davant de la fi del paper imprès!

Anna Teixidor és historiadora i periodista.

L'Arxiu Municipal de Lloret de Mar ha doblat gairebé el nombre d'usuaris entre el 2008 i el 2009: de 278 ha passat a 458

>> **L'hemeroteca de l'AMP ha penjat a la xarxa la premsa històrica de més d'una vintena de capçaleres que formen part del seu fons.**

Webs d'interès de premsa històrica

Arxiu Municipal de Girona: <http://www.girona.cat/sgdap/cat/premsa.php#pandora>

Arxiu Municipal de Palafrugell: <http://palafrugell.c/portal/arxiu-municipal/arxiu-digital.html>

Arxiu Municipal de Lloret de Mar: <http://www.lloret.org/catala/ajutament/994CC6D9F9B54236A3E707491E574ECD.asp#arriba>

Biblioteca de Catalunya: <http://mdc.cbuc.cat/cdm4/search.php?CISOROOT=/portalarca>

Biblioteca Carles Fages de Climent de Figueres: <http://www.bibliotecadefigueres.cat/CLocal/CLColDigitalPandoraInfo.aspx?OID=1>

Biblioteca Virtual (BPG): <http://prensahistorica.mcu.es/es/consulta/busqueda.cmd>

Subdirecció General d'Arxius i Gestió Documentals (Arxius Comarcals): <http://xacpremsa.cultura.gencat.cat/>